

Ömer Laçiner: Ecdadımıza Dair

Posted on 30/05/2015

Galiba yirmi yıl kadar önceydi. Çocukluk arkadaşım Nişan'ı aramak için gittiğim Feriköy'deki Sivaslı Ermenilerin de müdavimi olduğu hemşehri kahvesinde çok yaşlı bir Ermeni'nin oturduğu masaya ilişivermiştim. Yan masadaki konuşmalarda bir ara "hamaylı" sözcüğü geçti.(1) İhtiyar birden ilgilendi; "bilirim" dedi, "üç yıl taktım". Masadakiler "Amca sen Hıristiyansın, nasıl olur?" diye şaşırarak sordular. Epey ısrardan sonra anlattığı hikâyeyi onun ağzından anlatayım:

"Sivas'ın Sularbaşı Mahallesi'nde otururduk. Yedi-sekiz yaşlarındayken bir gece yarısı babam, beni ve küçük kardeşimi alıp sokağımızın öbür ucunda büyükçe bir eve götürdü. Kapıyı çaldı ve çıkan sakallı, yaşlıca bir adama "Emanetlerimi getirdim" dedi. İsminin Hüseyin olduğunu orada öğrendiğim adam, bana ve kardeşime içeri geçin dedi; sonra babamla vedalaştılar. Babam bize kapı aralığından bir kez daha bakıp gitti. Onu son görüşüm oldu bu. Hüseyin Efendi'nin bizden biraz büyük çocukları da vardı. Günlerce hiç sokağa çıkmadan iki katlı evin içinde ve bahçesinde kaldık. Bir öğleden sonra Hüseyin Efendi aceleyle çarşıdaki dükkânından eve geldi; biraz sonra karısı kendi çocuklarıyla bizi toplayıp yukarı kata çıkardı. Orada Hüseyin Efendi'nin emriyle kendi çocuklarının boyunlarındaki hamaylılar bize takıldı, benim boynumdaki haç da büyük oğluna verildi. Hüseyin Efendi karısına "Başıma bir şey gelirse bizim çocuklarımız bunlardır diyeceksin" diye yemin ettirdi. Biz çocuklara da aynısını tembih etti. O sırada kapıdan gürültüler geliyordu. Bizi üst katın arka odasına götürdüler, Hüseyin Efendi de diğer odanın sokağa bakan penceresinin önünde elinde bir tüfekte durdu. Sonradan öğrendik ki birileri bu evde saklandığımızı ihbar etmiş ama zaptiyeden bir tanıdığı da bunu derhal Hüseyin Efendi'ye haber vermiş. O da hemen dükkânı kapatıp eve koşmuş. İhbar üzerine gelen silahlı adamların "Evinde Ermeniler varmış Hüseyin Efendi, onları teslim et" diye bağırdıklarını

duyduk. Hüseyin Efendi “Evet, emanetler burada. Ama saydım, kırk iki tane de kurşunum var. Bunları o emanetleri elimden almak isteyenlere yedirmeden, kimseyi sokmam buraya” diye cevap verdi.

Evin önündeki konuşmalar, gürültü patırtı ne kadar sürdü bilmiyorum ama sonunda sakinleşti. Bir daha da benzer bir olay olmadı. Ama ben ve kardeşim üç yıl hamaylı ile dolaştık. Sonra karısı ve çocukları ölmüş amcam geldi, beni ve kardeşimi yanına aldı. Hüseyin Efendi’nin oğullarının hamaylılarını verdik, büyük oğlu da haçımı iade etti bana.”

Ceketinin üst cebinden bir haç çıkarıp gösterdi bize, “İşte o haç, bu haç” dedi.

Bu hikâye ile ilgili birbiriyle bağlantılı iki nokta üzerinde durmak istiyorum. Birincisi; elbette bu ilginç hikâyeyi başkalarına da sorup doğrulamak istedim. Kahveye zaten çok nadir gelebilen o ihtiyar Ermeni’nin çok eski tanıdıkları onun bir Müslüman’a emanet edilerek soykırımdan kurtulduğunu, ihbar edilme olayını doğruluyor ama hamaylı konusundan çok sonraları bahsetmeye başladığını söylüyorlardı.

Anlaşıyordu ki o ihtiyar Ermeni, hikâyesine bu hamaylı detayını sonradan eklemiş, ekleme ihtiyacını duymuştu. Bunu neden yapmış olabilir sorusu defalarca aklıma takıldı.

Benim çocukluğumda, 10-12 yaşındaki yeni yetmeler dahi resmî yalana kanmayacak kadar bilirdi Ermenilerin başına gelenleri. O zamanlar elli bin nüfuslu olan şehir merkezinde bini aşkın Ermeni’nin yaşadığı bir mahalle bile vardı. Çarşıda çoğu terzi, kuyumcu zanaatkârların çocuklarıyla oynar, birlikte okula giderdik ve çoğunluğu hayli dindar babalarımız Ermeni çocuklarla kavga edecek gibi olsak da vurmamamızı, küfretmememizi sıkı sıkıya tembihler, aksi olursa dükkânın kuytusuna çekip tokatlayıp azarlardı. Resmî yalanı duymazdık ama derin bir sessizlik vardı. Babalarımız ve analarımız yeri geldikçe alçak sesle onların yaşadığı korkunç olayları bölük pörçük anlatır, mahallemizdeki yaşlı kadınlardan bazılarının “aslen Ermeni” olduğunu fısıltıyla söyleyip, ağzımızı sıkı tutmamızı tembihlerlerdi. Şehrin

zenginlerinden birinin başına kötü bir şey geldiğinde “vurdurttuğu veya malını gasp ettiği Ermeni’nin ahı tutmuştur” dendiğini duyardık.

O yüzden ben ve birlikte ihtiyar Ermeni’nin hikâyesine kulak kesilmiş Sivaslılar, onun kadar şanslı olamamış on binlerce çocuğun, yüz binlerce kadın, genç ve ihtiyarın öldüğü, öldürüldüğü kanlı, zifiri karanlığı hatırlayarak, engellenemez bir suçluluk duygusuyla bakışlarımız yere eğik sessizce dinliyorduk onu. İhtiyar Ermeni, galiba hikâyesinin dokunulmamış gerçeğini anlattığı yıllar öncesinde onun yansıttığı ışığın bile, zihinlerimize çökmüş o zifiri karanlıkta cılız kaldığını, gölgelendiğini kederli yüzlerimizden anlamış olmalı ki bizi “o sıralar insanlığımızı mı yitirmişiz” kötümserliğinden, bunun acısından çekip çıkaramayan o ışığı daha da güçlendirmek, o kapkaranlığı yaran bir ışıldağa dönüştürmek istemişti. Hamaylı faslını bu nedenle sonradan eklemiş olmalıydı hikâyesine. Böylece hem o meçhul Hüseyin Efendi adlı kahramanın yeterince yüce alicenaplığına kişisel minnetinin karşılığını vermiş oluyor hem de o ikisinin hikâyesinin neredeyse yüz yıl öncesinden günümüze ve geleceğimize yansıyan ışığın kıvılcımlandırdığı “öyle bir insan olabilmek” özlemini, imrenme duygusunu canlandırıyor.

İhtiyar Ermeni’nin anlattığı hikâyeyi zaten bir avuç kalmış gayri Müslimlere rastladığımız Adalar, Bakırköy, Şişli, Pangaltı gibi semtlere yolum düştükçe ister istemez hatırlarım. Çünkü oralarda Ergenekon, Türkgücü, Talat Paşa, Bozkurt gibi sokak, cadde, tesis isimleri bollaşır “nedense”. Bu uygulamayı savunan ve sürdürenler ile zihnimdeki Hüseyin Efendi arasındaki dibi çok derindeki uçurum daima ürpertmiştir beni. Kahredici bir milliyetçiliğin hazır ve nazırlığını ilan eden o sokak adlarının az ilerisinde, adı da üstelik “Hürriyeti Ebediye” olan tepecikte Ermeni Soykırımı’nın asli failleri olan Enver, Talat Paşaların anıt mezarının yer alışı da aynı uçurumu hatırlatır bana.

Yıllar önce sıkı bir Türk milliyetçisi ile tartışmaya girişen bir arkadaşım sonunda “tamam” demişti “Artık senden daha fazla inanıyorum milliyetçiliğe”. Öteki şaşkın dururken devam etmişti: “Evet, milletler var ama iki tane. Biri iyi insanlar milleti diğeri de senin gibilerin

milleti. İkisi de dünyaya yayılmış. Ben birincisindenim sen de diğerinden”.

O uçurum başka nasıl izah edilebilirdi ki?

İhtiyar Ermeni, hikâyesini bitirdiğinde dinleyenlerden biri “keşke benim dedem olsaydı Hüseyin Efendi” demişti. O an hepimizin içinden dedemizin Hüseyin Efendi olması ihtimalinin ışığı gururlandırıcı, iç ferahlatıcı bir esinti gibi geçmiş olmalıydı. Talat ve Enver Paşaları anıt mezarlara layık ecdat statüsüyle yüceltenlerin kesinkes hain diye damgalayacakları Hüseyin Efendi’yi, katliam emirlerini “insanlık dışı” diyerek dinlemedikleri için o paşaların talimatıyla azledilen, hatta öldürülen Osmanlı memurlarını, katliam kurbanlarına ellerinden gelebildiğince yardım etmeye çalışmış yüzlerce isimsiz insanı ise biz şimdilik ancak vicdanımızın ve insanlık değerlerimizin ışıklı koynunda anıtlıştırabiliyoruz.

24 Nisan anmalarının yapılacağı günün gecesinde birtakım kişilerin, Kurtuluş’ta, soykırım kurbanlarının ve Hrant Dink’in resimlerinin olduğu bir afişin üstüne, biri Hrant Dink’in resminin üzerine gelecek şekilde Enver ve Talat Paşaların resimlerini yapıştırdığını; birilerinin de Agos gazetesi önüne sabaha karşı “bir gece ansızın gelebiliriz” mesajıyla siyah çelenk koyabildiklerini duydum. Ecdadı Talat ve Enver olanlarla “dedem Hüseyin Efendi olsaydı keşke” diyenler arasındaki ürpertici uçurumu bir kez daha duyumsadım. 100 yıl sonra da tüm derinliği ile orada, içimizdeydi işte. Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve üç büyük partisiyle devlet, o uçurumun dibinden bizim bulunduğumuz tarafa hainler diyerek tepinmeyi sürdürüyor hâlâ.

Ama sesleri zayıflıyor ve uçurum üzerlerine doğru kapanmaya başladı bile. O kapanışın rüzgârıyla sadece kanla beslenen milliyetçiliklerin alamet-i farikası olan tabelalar sökülmekle kalmayacak; ıssızlığa terk edilmiş Paşa mezarlarının tam karşısından eli öpülesi Hüseyin dedelerimizin canlanıp aramıza karıştığını görmüşüz gibi bir sevinç de duyacağız.

(1) İçinde bazı ayetler, koruyucu dualar yazılmış bir kâğıdın olduğu, boyna takılan, üçgen

şeklinde meşinle kaplı

Kaynak: birikimdergisi.com